

képanyag, a szemléltető grafikonok, statisztikák, ábrák a laikus nagyközönség számára is felhasználhatóvá, áttekinthetővé teszik a szakmailag igényes, színvonalas kiadványt, amely digitális formában is elérhető, a HUN-REN Nyelvtudományi Központ honlapján.

SZABÓ T. ANNAMÁRIA ULLA
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

TÁRSASÁGI ÜGYEK

Szikszainé Nagy Irma 80 éves*

Kedves Ünnepeztünk, kedves Irma! Tisztelet ünneplésre összegyűlt kollégák, barátok! Tíz évvel ezelőtt hasonló körben gyűltünk össze ugyanitt, és az ünnepezt tanítványaként már akkor is megtisztelőnek és szinte zavarba ejtőnek éreztem a lehetőséget, hogy én köszöntsem (DOMONKOSI 2015). Az eltelt idő után visszatekintve azonban még inkább érvényesnek érzem az akkor mondott szavaimat, amelyek a mindig megújulni tudó, az alkotó, az értelmező, a szövegek sokféleségére és újdonságaira mindig nyitott gondolkodó, kutató töretlen és törhetetlen munkakedvét emelték ki.

Szikszainé Nagy Irma pályáját évszámok szerint, röviden felvázolva is nagyon nagy ívet rajzolhatunk fel. 1962 és 1967 között a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem hallgatója volt, ahol édesapja nyomdokain haladva magyar nyelv és irodalom, illetve latin nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. Az egyetem elvégzésétől egészen nyugdíjba vonulásáig az oktatásban tevékenykedett, az oktatási rendszer különböző szintjein. Először általános iskolai, majd középiskolai tanárként dolgozott, ezt követően 1981-ben nevezték ki tanársegéddé a Debreceni Tanítóképző Főiskolára, ahol 1994-ig tanított, akkor már főiskolai tanárként. 1984-ben bölcsészdoktori oklevelet szerzett a Kossuth Lajos Tudományegyetemen, és ettől az évtől mellékállású oktatóként részt vett a Magyar Nyelvtudományi Tanszék munkájában. 1994 februárjában, a kandidátusi cím megszerzése után egyetemi docenssé nevezték ki. 1995-től nyolc évig a Magyar Nyelvtudományi Intézet igazgatója volt. Debreceni munkája mellett az 1998/1999-es tanévben a Károli Gáspár Református Egyetemen, 2006 és 2009 között pedig az egri Eszterházy Károly Főiskolán is tanított. 2000-ben habilitált, 2006-ban az MTA doktora lett. 2009 szeptemberétől 2012-ig a Debreceni Egyetem tudományos tanácsadójaként dolgozott.

Ez a vázlatos pályakép is mutatja, hogy az ünnepezt a közoktatás szférájából indulva tudott sikeres és elismert egyetemi, kutatói munkásságot felmutatni, sőt kamatoztatni is tudta a tanításban szerzett tapasztalatait. Szikszainé Nagy Irma pályájában ugyanis a tanári és kutatói munka mindig szorosan összefonódott: az általa tanított tárgyak irányt szabtak a tudományos kutatásainak; hosszú ideig oktatta a magyar nyelv tanításának módszertanát az egyetemen, és volt szaktanácsadó a gyakorló- és bázisiskolákban. Emellett pedig jól

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2024. november 26-i ülésén, Budapesten, az ELTE BTK-n.

használható, sokat forgatott, didaktikus szerkezetű tankönyveinek, gyakorlókönyveinek felépítése, példaanyaga is pedagógiai tapasztalatainak hatását mutatja.

Az ünnepelt publikációs tevékenysége egyaránt gazdag a stilsztika, a szövegtan, a retorika és a leíró nyelvészet terén, 12 kiváló szakkönyve, több mint száz tudományos tanulmánya, az általa szerkesztett kötetek sokasága, ismeretterjesztő írásai, konferencia-előadásai a nyelvi jelenségek sokféleségére nyitott, mindig alapos, kifinomultan elemző és rendszerező kutatóról tesznek tanúságot.

Az ünnepelt tudományos pályájának mérföldköveit áttekintve az 1984-es egyetemi doktori értekezése nyitja a sort, amelyet *summa cum laude* minősítéssel védett meg az akkori Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Doktori értekezésének témája a gyermekköltészetből gyűjtött jelentős ikerszóanyag hangtani, alaktani, szófaji, mondattani, jelentéstani és stílári szempontú vizsgálata volt. 1992-ben Az ikerítés helye, szerepe, szabályszerűségei a magyar nyelvben című értekezésével megszerezte a nyelvtudomány kandidátusa címet, műve 1993-ban megjelent a Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványainak 197. számaként (SZIKSZAINÉ NAGY 1993). Ez a kötet a nagyléptékű empirikus munka és a sajátos szóalkotási mód átfogó leírása okán is máig jelentős eredmény.

Ebben az időszakban, a 90-es évek elejétől kezdődött meg Szikszainé Nagy Irma pályájának a tankönyvírói, azaz a kutatói és értelmezői tapasztalatokat átfogó tananyagokban megmutató szakasza. Több egyetemen használják tankönyvként az 1991-ben először jegyzetként, majd 1994-ben már könyv formájában megjelentetett *Stilsztika* című munkáját (SZIKSZAINÉ NAGY 1994). 1999-ben szintén tankönyvet írt a felsőoktatási intézmények számára *Leíró magyar szövegtan* címmel (SZIKSZAINÉ NAGY 1999), az Osiris Kiadó gondozásában. Majd e munka gyakorlati kiegészítéseként *Szövegértés – szövegelemzés – szövegalkotás* címmel gyakorlókönyvet is megjelentetett a kiadónál (SZIKSZAINÉ NAGY 2001). A stilsztika kutatásában és tanításában egyre inkább elmélyülve 2007-ben újabb, az oktatás minden szintjén eredményesen alkalmazható tankönyv született *Magyar stilsztika* címmel, amelyet szintén az Osiris Kiadó jelentetett meg (SZIKSZAINÉ NAGY 2007). A kiadványok sikerét és az oktatásban való általános használatát jelzi az is, hogy a tankönyvek mindegyike rövid időn belül több kiadást ért meg.

Az ünnepelt 2001 és 2004 között Széchenyi István Ösztöndíjban részesült, ebben az időszakban megírta akadémiai doktori értekezését *A kérdésalakzatok retorikája és stilsztikája* címmel. A munkát 2006-ban sikeresen megvédte, amiért az MTA Doktori Tanácsa az MTA doktora címet adományozta számára. Az értekezés 2008-ban nyomtatásban is megjelent (SZIKSZAINÉ NAGY 2008).

A jelzett töretlen és törhetetlen munkakedvet azonban még lenyűgözőbben mutatja az előző méltatás óta, az elmúlt 10 évben született három nagyszabású munka, jelentős monográfia.

2016-ban jelent meg a Debreceni Egyetemi Kiadónál a *Költészet és játék: A játékoság stíluslehetőségei a magyar költészetben* című kötet, amely átfogó, a magyar költészet igen széles repertoárját számba vevő, izgalmas poétikai-stilsztikai vállalkozás. Korábbi könyveihez, tankönyveihez hasonlóan meggyőző arról, hogy az ünnepelt a szövegtani és stilsztikai felkészültsége mellett alaposan ismeri a magyar irodalom változatosságát, egészen a legújabb időkig, rálátással a legújabb szerzőkre, irányzatokra, poétikai fejleményekre is. A játék és a játékoság fogalmát széleskörűen értelmezi, ezt pedig nemcsak elméleti megállapításai, hanem sokrétű nyelvi, költői példái is alátámasztják. A nyelvi

játék fogalmának bemutatása mellett a jelenség igen tág körével ismertet meg, bemutatva a hangokkal, morféimakkal, szavakkal, frazémakkal, szövegalkotással, képekkel, alakzatokkal és stílusárnyalatokkal megvalósuló játékokat is.

A 2021-ben a Kalligram Kiadónál megjelent Intertextuális tükrök: Összehasonlító stíluselmzések című könyve szerves folytatása és egyúttal sajátos szempontú összegzése korábbi stilisztikai, retorikai és szövegnyelvészeti munkáinak, amelyben az intertextualitás komplex problémakörét széles körű kompetenciával láttatja. A munka remek, kidolgozott, árnyalt és alapos példákat nyújt az az összehasonlító stíluselmzéshez. Az összevetést nyújtó elemzések, amelyek Kossuth-beszédtről, bibliafordításokon és Verlaine-műfordításokon át egészen a klasszikus magyar művek és parafrázisaik stilisztikai szembesítéséig terjednek, olyan kísérletként olvashatók, amelyek megvilágítják, hogy mit tud a stilisztika eszközkészlete e művek összeméréséhez hozzátenni.

Végül kiemelendő Szikszainé Nagy Irma A magyar líra stílustörténete című friss kötete, amely 2024-ben jelent meg az Osiris Kiadónál. Az újabb átfogó munka a stíláriss szerepű nyelvi adatokat széles összefüggésrendszerükben, azaz a vizsgált művek egészét figyelembe véve elemzi. Az egyes stíluskorszakokat kulturális, történeti keretben is elhelyezi, majd minden esetben egy-egy, az adott korszakra, irányzatra jellemző lírai mű stílusának átfogó elemzését nyújtja. A kötet részletező elemzések révén vezeti rá az olvasót, hogy a lírai műfajok, mint a dal, óda, elégia, epigramma, különböző nyelvi, stíláriss, poétikai, retorikai, esztétikai, grammatikai és szemantikai rendszerek sajátosságait hordozzák, amelyek mind az egyes stíluskorszakok, mind az alkotók egyéni stílusára hatással vannak. A kötetben bemutatott művek a magyar líratörténet jelentős állomásaiként értelmezhetők, a válogatásból pedig kirajzolódik az egymást követő stíluskorszakok vonulata.

Az ünnepelt pályájának friss eseményeit követve ebben a körben különösen fontos megemlíteni azt is, hogy Szikszainé Nagy Irma 2024-ben kiérdemelte a Magyar Nyelvtudományi Társaság Kosztolányi Dezső-díját, amely az irodalmi névadás, a névesztétika, a magyar nyelv és irodalom összefüggése vizsgálatának föllendítésére alapított díj, amelyet az e területeken kiemelkedő kutatók nyerhetnek el.

Mielőtt pedig a jelen pillanathoz érénk a visszatekintésben, fontosnak tartom elmondani azt is, hogy a tudományos pályán is mindig meghatározó az a közösség és közeg, ami körülvesz, támogat. Az ünnepelt több szakmai közösség munkájában is tevékenyen vett részt. Ezek egyike volt az ELTE-n működő, Szathmári István által vezetett Stílus-kutató csoport, amelynek 1996-tól egészen annak átalakulásáig aktív tagja volt. Emellett a közösségi tevékenységét számos más tényező is mutatja. Fontos szerepet vállalt ugyanis az akkori KLTE nyelvészeti tanszékeinek összefogásával 1997-ben indított, Petőfi S. János által irányított Poliglott szövegnyelvészeti szövegtani kutatóprogram működtetésében és az ennek fórumául született Officina Textologica című sorozat szerkesztésében. A Debreceni Egyetem nyelvészeti tanszékei által elnyert Egy poliglott szövegnyelvészeti szövegtani kutatóprogram című OTKA-pályázat témafelelőseként ehhez a kutatómunkához kapcsolódva öt szövegtani tárgyú konferenciát is rendezett. 2002 októberétől két cikluson át a Debreceni Akadémiai Bizottság Nyelvészeti Munkabizottságának az elnöke volt; 2006-tól pedig a Magyar Nyelvtudományi Társaság debreceni csoportjának elnökeként is szerepet vállalt.

Ünnepeltünk ma is tevékenyen dolgozik, folyamatosan publikál, és az említett töretlen és törhetetlen munkakedvvel mintát, reményt is ad mindannyiunk számára a jelenlegi nem könnyű kutatói, akadémiai időkben.

Kedves Irma! A 10 évvel ezelőtti köszöntőmben visszaadtam a Tőled kapott *Nulla dies sine linea* mottóra, és most újra végigtekintve az azóta még tovább gazdagodó utadon, újra azt emelném ki, hogy munkád élő mintaképe annak, hogy valóban „a működésben van a nyugalom” (József Attila). Születésnapod alkalmából ezért jó egészségben eltöltendő hosszú életet kívánok, és azt, hogy a jövőben az eddigiekhez hasonlóan legyen kedved és erőd munkálkodni. Kívánom, hogy továbbra is az alkotásban és értelmezésben meglett működés teremthessen nyugalmat a mindennapokhoz!

Hivatkozott irodalom

- DOMONKOSI ÁGNES 2015. *Szikszaíné Nagy Irma 70 éves. Magyar Nyelv* 111: 109–112.
- SZIKSZAINÉ NAGY IRMA 1993. *Az ikerítés helye, szerepe, szabályszerűségei a magyar nyelvben. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai* 197. Budapest.
- SZIKSZAINÉ NAGY IRMA 1994. *Stilisztika*. 1994. Trezor Kiadó, Budapest.
- SZIKSZAINÉ NAGY IRMA 1999. *Leíró magyar szövegtan*. Osiris Kiadó, Budapest.
- SZIKSZAINÉ NAGY IRMA 2001. *Szövegértés – szövegelemzés – szövegalkotás. Szövegtani gyakorlatok*. Osiris Kiadó, Budapest.
- SZIKSZAINÉ NAGY IRMA 2007. *Magyar stilisztika*. Osiris Kiadó, Budapest.
- SZIKSZAINÉ NAGY IRMA 2008. *A kérdésalakzatok retorikája és stilisztikája*. Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója. Debrecen.
- SZIKSZAINÉ NAGY IRMA 2016. *Költészet és játék: A játékosság stíluslehetőségei a magyar költészetben*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- SZIKSZAINÉ NAGY IRMA 2021. *Intertextuális tükrök: Összehasonlító stílus elemzések*. Kalligram Kiadó, Budapest.
- SZIKSZAINÉ NAGY IRMA 2024. *A magyar líra stílustörténete*. Osiris Kiadó, Budapest.

DOMONKOSI ÁGNES
HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Hegedűs Attila (1954–2025)

Tudtuk, hogy súlyos beteg, mégis reménykedtünk a gyógyulásában. Októberben ünnepeltük meg a születésnapját az egyetemen. Bensőséges esti beszélgetés volt, sokat nevtünk a régi történeteken, boldog és emelkedett volt. A Nyelvtudományi Társaság is készült a 70 éves jubileumi köszöntésre: mind az őszi, mind a tavaszi programban helye volt, de sajnos már nem kerülhetett rá sor. Így kezdtem volna a laudációt:

Mi kell ahhoz, hogy valaki jó magyar nyelvtörténész, névtan- és nyelvjáráskutató lehessen? Először is a latin nyelv megfelelő ismerete. Hegedűs Attila a kecskeméti Piarista Gimnáziumban már elsőként jelentkezett Hardi István tanár úr különórájára, és társaival ellentétben végig ki is tartott. (Ekkoriban régész szeretett volna lenni. Mikor már csak egyedül járt, jutalma az órák végén egy hatalmas golden alma volt.) Másodszor, a magyar–német